

Štěnice domácí (The Bed Bug) – gradující problém v moderní společnosti – preventivní opatření - doporučení pro obyvatele napadených objektů

V České republice žijí 4 druhy štěnic: kromě štěnice domácí (postelové), ještě štěnice ptačí, štěnice holubí, štěnice netopýří, někdy se uvádí i 5 druhů: štěnice tropická, která bývá občas zavlečena z tropických oblastí a je jako štěnice domácí adaptována na člověka.

V posledních letech se štěnice domácí (*Cimex lectularius*) stala globálním zdravotním problémem, který se týká nejen ubytovacích zařízení s nízkým hygienickým standardem, squatů lidí bez domova a bytů v sociálně vyloučených lokalitách, ale i domácností, penzionů a hotelů - mnohdy s vysokou úrovní hygieny.

Hladová štěnice

Nasátá štěnice

Příčinou šíření štěnic je jejich vysoká rezistence (odolnost) na dezinsekční přípravky a jejich specifický způsob života. K triumfálnímu návratu štěnic do evropských měst jistě přispěla globalizace, cestování, migrace, nepříznivou situaci trvale zhoršuje přibývající počet lidí bez domova a lidí na hranici chudoby a obchod s lidskou bídou.

Štěnice si můžeme dovézt domů s osobním zavazadlem z ubytovny či hotelu v tuzemsku i zahraničí, mohou být transportovány s použitým nábytkem, matracemi, povlečením apod.

Dospělá štěnice domácí je červenohnědá, měří asi 4-8 mm, průměrná délka života je přibližně 1-2 roky. Záleží na podmínkách prostředí, především na teplotě. Nejvíce jí vyhovuje teplota 25-30 °C. Chlad snáší velice dobře – mráz je hubí až při teplotách nižších než -15 °C. Nenasáté samice dokáží při nižší teplotě hladovět až 2 roky. Při teplotě vyšší než 37 °C a nižší než 13 °C ustává líhnutí vajíček, vývoj nymf a aktivita dospělých, tepelná smrt nastává při teplotě nad 45 °C. Samička klade za život až 500 vajíček. Vývoj probíhá přes 5 nymfálních stádií, z nichž každé se musí nasát krve. Vývojový cyklus trvá při teplotě 20 °C asi 60 až 120 dnů, při optimální teplotě může celý vývoj proběhnout již za jeden měsíc.

Štěnice sají většinou za soumraku a v noci, mohou však útočit i ve dne, pokud si lidé zdřímnou. Sají krev na nezakrytých částech těla: na pažích, nohách, zádech či obličejí. Dospělá štěnice saje asi 10-15 minut, nymfy 3 minuty.

Samotné bodnutí člověk necítí, nepříjemné jsou následné svědicí a dlouho přetrvávající kožní reakce připomínající kopřivku (cimikóza), které se dají těžko odlišit od reakce po bodnutí jiným druhem krev sajícího hmyzu. U citlivých lidí může dojít až

k alergické reakci (tvorbě puchýřů), naopak někteří lidé reakci po bodnutí vůbec nemají.

U osob, které se dosud se štěnicemi neseťkaly, dochází k výsevu štípanců až po proběhlé sensibilaci (za cca 2-14 dnů).

V současné době není známo, že by štěnice domácí přenášela nějaké infekční onemocnění, mohou však vyvolávat, kromě zmíněných alergických reakcí na jejich bodnutí, emocionální stres, únavu, nespavost, úzkost, stud, pocit sociální izolace.

Přítomnost štěnic v bytě prozradí, kromě štípanců, také jejich tmavě zbarvený trus se zbytky nestrávené krve a specifický „štěničí“ pach. Ukrývají se v různých škvírách, skulinách, spárách, odchlíplých lištách, za obrázky, ve spojích a čalounění nábytku, dále v dutých konstrukcích, za dřevěným obložením stěn a stropů.

Hubení štěnic: vzhledem k jejich rezistenci a specifickému chování je nutné zajistit provedení tzv. speciální ochranné dezinfekce, kterou realizují pracovníci oprávnění k výkonu této činnosti dle platné legislativy. Laický zásah bývá zpravidla neúčinný a může přispět k šíření tohoto hmyzu do okolních bytů.

Vždy je nutné posoudit konkrétní situaci: zohlednit konstrukci budovy, preventivně zajistit ošetření sousedních bytů, dále i prostor komunikujících technickými rozvody, stoupaček a klimatizací. Je vhodné odstranit dřevěné obložením stěn a stropů a eliminovat konstrukce, které poskytují štěnicím vhodné zázemí k úkrytu a rozmnožování (např. sádkartonové příčky). Je třeba respektovat pokyny pracovníka oprávněného k výkonu speciální ochranné dezinfekce či orgánu ochrany veřejného zdraví, kteří určí rozsah a případné opakování dezinfekčního zásahu.

Malé předměty, v kterých by se mohly štěnice ukrývat, a které nelze ošetřit postřikem ani vysokou teplotou, můžeme vložit do plastických sáčků, uzavřít, dát do mrazničky a ponechat při teplotě $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$ po dobu 84 hodin, při teplotě nižší než $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ nejméně 48 hodin.

Po dezinfekčním zásahu doporučujeme vyprat všechno prádlo a povlečení z postelí při teplotě minimálně $60\text{ }^{\circ}\text{C}$, prádlo poté přežehlit nebo usušit při teplotě $45\text{ }^{\circ}\text{C}$. Utěsnit škvíry, opravit odchlíplé lišty. Nábytek určený k likvidaci neskladovat u kontejnerů a zajistit neprodleně jeho likvidaci.

Důkladný úklid, včetně odstranění uhynulých štěnic, jejich trusu, svleček a vaječných obalů, provedený podle pokynů pracovníka oprávněného k výkonu speciální ochranné dezinfekce je nedílnou součástí úspěšně provedeného zásahu.

Prevence zavlečení štěnic do bytu: ubytováváte-li se v hotelu, ubytovně či jiném podobném zařízení, prohlédněte místa pravděpodobného výskytu štěnic: odhrňte prostěradlo, zkontrolujte švy matrací, matrace nadzvedněte, prohlédněte obě strany čela postele (na těchto místech můžeme objevit živé jedince, jejich svlečky nebo trus). Zavazadla či jiné osobní předměty, které by mohly sloužit štěnicím jako úkryt, nepokládejte blízko postele, ani na zem. Nevozte s sebou různé polštářky a plyšové hračky, které by mohly štěnicím sloužit jako dopravní prostředek.

Při vybavování domácností buďte opatrní při koupi použitého nábytku, starožitného nábytku a suvenýrů, kterými si hodláte svůj příbytek vylepšit.

Kompetence hygienické služby: orgán ochrany veřejného zdraví postupuje v rozsahu ustanovení daných platnou legislativou (zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Dle ustanovení § 57 odst. 2 citovaného zákona speciální ochrannou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci je povinná podle potřeby ve své provozovně zajistit každá fyzická osoba, která je podnikatelem, právnická osoba a každá osoba při likvidaci původců nálezů, při zvýšeném výskytu škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů. Jedná-li se o obytné místnosti, pobytové místnosti a nebytové prostory nesloužící k podnikání, má tuto povinnost vlastník nemovitosti nebo společenství vlastníků a u nemovitosti v majetku České republiky organizační složka státu nebo příspěvková organizace, které přísluší hospodaření s ní.

Ve smyslu § 61 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., orgán ochrany veřejného zdraví může z vlastního nebo jiného podnětu rozhodnutím provedení speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace nařídit, pokud hrozí šíření nákazy, zvýšený výskyt přenašečů infekčních onemocnění nebo šíření škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů.

MUDr. Monika Hausenblasová
ředitelka odboru protiepidemického

Zpracovala: RNDr. Dušana Kafková
Foto: RNDr. Dušana Kafková
Aktualizace: 10/2023

LITERATURA:

Chalupský, J.: Štěnice. Zpravodaj DDD 1996, roč. 5, čís. 3, ISSN- 3646
Rupeš, V., Vlčková, J.: Stručný přehled některých nových poznatků o štěnici domácí (*Cimex lectularius*) publikovaných v zahraniční literatuře. DDD 2015, roč. XXIV, č.2, ISSN 121- 4257